FROM MANUSCRIPTS TO ETHNOGRAPHIC DOCUMENTS. ARCHIVING AS AN INTERPRETIVE PROCESS

Maria Grosu

Assist. Prof., PhD, "Iuliu Haţieganu" University of Medicine and Pharmacy, Cluj-Napoca

Abstract: This study analyzes, from the perspective of reflexive anthropology, the indexing catalogs of the Folklore Archive hosted by the Romanian Academy. The research premise is that a folklore archive represents a cultural and scientific construct, determined by the epistemological and political context. Ethnographic documents do not contain objective data, but discursive recalibrations and readings in the key of the scientific code to which researchers may resort to at different points in time. The catalogs in the archive reveal the lens through which manuscripts are read and audio recordings are listened to, prior to becoming, through archival indexing, ethnographic documents. The criteria for the selection and ordering of the archival material and the meta-language used, at various times, in the indexing catalogs provide valuable clues about the history of the ethnological discipline in twentieth-century Romania. Archiving is an interpretive process in which manuscripts are converted into ethnographic documents so as to meet the scientific requirements of the time.

Keywords: archiving, document, folklore, mutations, scientific context.

Obiectul de cercetare și premisele teoretice

Arhiva de folclor, ca instituție a memoriei culturale (Jan Assmann, Aleida Assmann, Astrid Erll, Pim Den Boer, Pierre Nora), a produs sistemele de selecție și de clasare precum și principiile de rememorare a culturii tradiționale. Arhiva, ca loc al memoriei, în conţinutul ei material şi simbolic, este depozitara unui efort intelectual și politic de mare anvergură, iar documentul etnografic, citit într-o altă cheie de lectură decât cea pentru care a fost creat, poate ilustra structura de rezistență a acestui construct științific, politic și social, arhiva de folclor.

BDD-V2029 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:07:12 UTC)

Studiul de față are ca ca obiect de cercetare catalogul arhivei de folclor. Cataloagele sunt instrumentele de lucru cu structură tabelară, utilizate de cercetători, atunci când aceștia caută fișe în arhivă. Conțin informații extrase din fișele de teren arhivate, informații considerate relevante pentru fiecare manuscris : numărul de arhivă, conținutul fișei, numele informatorului, al cercetătorului, titlul speciei folclorice culese, data de culegere, observații etc. Criteriile de selectare, de clasificare, de ordonare, de numire prin titlu, a fișelor manuscrise care urmează a fi arhivate fac din aceste cataloage de indexare documente etnografice extrem de valoroase. Acestea vorbesc despre lentila prin care manuscrisele sunt privite, pentru a fi incluse în fondul arhivei. De asemenea, sunt mărturii pentru istoria disciplinei din diferite perioade și pentru procedeele retorice ale unui discurs științific care susține un întreg construct cultural, arhiva de folclor. Vom arăta că și aceste cataloage reprezintă un punct nodal extrem de important în procesul de arhivare. Prin indexare, manuscrisele devin documente de arhivă. Însă, modul de indexare, respectiv selecatea, ordonarea și definirea documentelor este un proces interpretativ, iar grila de interpretare ilustrează aspecte importante din istoria disciplinei. Vom identifica etape metodologice importante în istoia arhivei de folclor, printr-o lectură reflexivă a cataloagelor.

În opinia autorilor Christine Jurden și Candice Raymond, materialele de arhivă sunt modelate, transformate, învestite cu mize probatoare, savante, memoriale și politice[1]. Arhiva este un produs social cu funcții specifice. Ea face parte din operațiile care dau o consistență obiectivă, vizibilă, materială și are fenomene intrinseci abstracte, cum ar fi constituirea agregatelor sociale (comunități, colectivități, grupuri sociale) [2]. Fișele de arhivă, dar și întregul fond documentar – prin criteriile de ordonare a lui – sunt construite după anumite tehnici discursive. Premisele epistemologice impun un mod de

[1] „Ce sont bien leurs contours qui sont éprouvés lors de cheminements au cours desquels des matériaux sont modelés, transformés, investis d'enjeux probatoires, savants, mémoriels et politiques.", Christine Jungen, Candice Raymond, Introduction, „Ateliers d'anthropologie" 36 | 2012, postat on-line în 14 martie 2012, consultat în 27 februarie 2013, URL : http://ateliers.revues.org/9080 ; DOI : 10.4000/ateliers.9080, par. 34.
[2] „Et en effet, si l'archivage en général produit du social, ce n'est pas seulement parce qu'il dure, mais aussi parce qu'il fait partie des opérations qui donnent une consistance objective, visible, matérielle, à des phénomènes sociaux intrinsèquement abstraits, comme la constitution d'agrégats sociaux que l'on appellera, selon les cas et les traditions scientifiques, «groups sociaux», «communautés», «collectivités» etc. Ces agrégats reposent en effet pour une large part sur la croyance partagée en la coappartenance, qui fait d'un ensemble de positions objectives (par exemple dans les rapports de domination) un groupe social qui dote ces positions objectives de la force d'inertie propre à la croyance en leur caractère transcendant.", Ibidem, par. 32.

BDD-V2029 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:07:12 UTC)

producere, de conservare și de arhivare – „savoir faire”[3]. O arhivă răspunde unor cerințe sociale și științifice, este constituită cu o miză, respectiv crearea unui mesaj care să fie citit de generațiile următoare, dar și de cele contemporane. Arhiva și studiile teoretice care susțin producerea, conservarea și arhivarea documentelor propun, implicit, o cheie de lectură a acestora – „savoir lire”[4]. Discursul oferit de arhivă are premise și mize specifice. Învestită cu calități probatoare pentru realitatea corespunzătoare unui timp și unui spațiu, obiect al memoriei, arhiva primește autoritate, în proiectul științific.

Principalul punct de plecare al demersului nostru este faptul că materialele din arhivele folclorice nu sunt date primare ale realității din teren, ci sunt discursuri realizate după tiparele oferite de metodologia din perioada cercetărilor. Paul Ricoeur[5] evidențiază ruptura/ hiatul dintre mărturie (ceea ce este spus) și materialul arhivat/ memoria arhivată (ceea ce este scris). Notele de teren arhivate încifrează principii epistemice și metodologice ale contextului științific în care au fost create, precum și finalitățile proiectului arhivistic. Studiul nostru are în vedere relevarea caracterului interpretativ al procesului de arhivare, în ciuda faptului că principiul obiectivității este promovat de discursul care susține realizarea arhivelor de folclor, în România secolului XX.

În ciuda principiilor de lucru din perioadele în care s-au arhivat manuscrisele, care acordă o atenție deosebită obiectivității, arhivele de folclor nu sunt atât mărturii ale unei realități culturale, cât mai degrabă ale unei interpretări a acesteia. Fișele din arhiva de folclor sunt rezultate ale unor transferări în codul științific, iar punctele nodale ale procesului de transformare sunt: scrierea și arhivarea. Departe de a fi date primare de teren, fișele din arhiva de folclor sunt rezultate ale unor transformări succesive :

- scrierea notelor de teren, pornind de la experiența conversațională sau evenimențială – redimensionare, prin trecerea de la oral la scriptural;
- redactarea fișei ce urmează a fi arhivată, după normele științifice ale perioadei de cercetare;
- indexarea, înscrierea în catalogul de arhivă, acțiune care implică extragerea informațiilor cerute de structura tabelară a catalogului (dată, localitate, interlocutor, vârstă, gen, specie, observații etc.) – redimensionare prin grila

[3] Christine Jungen, De source sûre. Expérimentations croisées sur l’archive, „Ateliers du LESC” 33 | 2009, postat on-line în 18 martie 2009, consultat în 27 februarie 2013, URL : http://ateliers.revues.org/8195 ; DOI : 10.4000/ateliers.8195.
[4] Ibidem.
[5] Paul Ricoeur, Memoria, istoria, uitarea, Traducere de Ilie Gyurcsik și Margareta Gyurcsik, Amarcord, Timișoara, 2001, p. 194.

BDD-V2029 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:07:12 UTC)

metalimbajului științific. De asemenea, avem în vedere, în acest sens, faptul că nu toate notele de teren sunt arhivate: din diverse motive, unele din notațiile făcute de cercetători pe teren nu sunt transcrise, nu sunt transferate în formatul unui document de arhivă. Arhiva de folclor nu conține toate notațiile cercetătorilor de pe teren.

O astfel de abordare pune în lumină felul efectiv în care documentul etnografic arhivat devine sursă în producerea discursului despre cultura tradițională și în construirea unei memorii culturale. Aceasta metodă de analiză a documentelor arhivate le valorifică dintr-o altă perspectivă decât cea pentru care au fost scrise şi pune astfel în evidenţă structura unui sistem cultural și științific în care au funcționat cercetările din domeniul științelor etnologice din România, în a doua jumătate a secolului al XX-lea.

Cataloagele arhivei de folclor - lectură reflexivă

Proiectul arhivelor de folclor din România este lansat în perioada interbelică și are la bază metoda cartografică. Datele culese sunt clasificate după criteriul spațial și după cel tematic, urmând ca prin tipologii, atlase și studii, să se contureze caracteristicile culturale specifice unui spațiu delimitat prin granițele naționale sau ale unui spațiu locuit de vorbitori ai aceleiași limbi. Arhiva de Folclor a Academiei Române a fost înființată în urma memoriilor trimise Academiei Române, de către Ion Mușlea. Modelele pe care Ion Mușlea le-a avut pentru această arhivă au fost arhivele de la Copenhaga, Oslo, Âbo și muzeele etnografice din Brno, Dresda, Stockholm, Helsinki, pe care le-a vizitat, în 1928, într-o lungă călătorie de studii prin nordul și centrul Europei[6]. În cele două memorii pe care Ion Mușlea le-a adresat Academiei Române, în 1929, respectiv în 1930 (al doilea a avut aprobarea Academiei), finalitățile declarate ale constituirii arhivei au fost: salvarea de la dispariție a unor „elemente ale civilizației țărănești”[7], ca urmare a alfabetizării populației și a exodului din mediul rural în mediul urban; sistematizarea materialului, pentru a-l face cât mai accesibil; valorificarea științifică a folclorului românesc, prin elaborarea unor studii. Ion Mușlea precizează faptul că spațiul supus cercetării, în vederea realizării arhivelor de folclor este cel național. Materialele culese trebuie să fie relevante pentru identitatea „românimei”.

[6] Virgiliu Florea, Arhiva de Folclor a Academiei Române. Memoriile întemeierii, în Ion Cuceu, Maria Cuceu (editori), Metode şi instrumente de cercetare etnologică. În memoria etnologilor Ion Muşlea şi Ovidiu Bârlea, Cluj-Napoca, Editura Fundației pentru Studii Europene, Cluj-Napoca, 2011, p. 194.
[7] Ibidem.

BDD-V2029 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:07:12 UTC)

Arhiva de Folclor a Academiei Române este constituită în secolul al XX-lea, sub imperativul acestui proiect, cu redimensionări succesive, în funcție de diferitele contexte politice și științifice.

Cele trei mari fonduri de materiale documentare sunt:

1. Fondul de manuscrise Ion Mușlea – conține documente arhivate cu cote de la 1 la 2071. Din catalogul Fondului de Manuscrise Ion Mușlea rezultă că documentele arhivate au fost culese între 1885[8] și 1980. Materialele au fost arhivate între 1930 și 1997[9]. Catalogul nu menționează anul în care s-a făcut arhivarea, însă indexarea unor documente realizate în 1997, înaintea altora, scrise între 1885 și 1980, ilustrează acest decalaj între cercetare și arhivare. Așadar, realizarea materialelor ce urmează a fi indexate nu este sincronă cu procesul arhivării. Dintre manuscrisele primite pentru includerea în fondul arhivei, se selectează cele considerate relevante pentru studiile științifice, urmând ca celelalte să fie arhivate atunci când răspund preocupărilor științifice, când contextul favorizează indexarea lor. Interesul cercetătorilor, reprezentanți ai instituției arhiva de folclor, este diferit, în funcție de perioada de cercetare, care favorizează anumite teme sau spații culturale. Procesul arhivării este, așadar unul selectiv și prin urmare unul interpretativ, în funcție de codul științific la care se raportează cercetătorii care fac arhivarea.

2. Fondul auxiliar literar – conține documente arhivate cu cote de la 1 la 22567. Fișele arhivate au fost realizate între 1943 și 1995. Din 1951 până în 1960, documentele sunt scrise majoritar în limba maghiară. Din 1960[10], sunt arhivate și documente în limba română, realizate începând cu 1954. Din nou, observăm că unele manuscrise, respectiv cele realizate în limba română, sunt arhivate mai târziu, după 1960, când contextul științific și politic devine favorabil.

3. Fondul de magnetofon – în acest fond sunt arhivate înregistrări pe benzi de magnetofon, în cadrul cercetărilor făcute de specialiști: 2722 de benzi care conțin 48010 piese cu durată variabilă: între câteva zeci de secunde și câteva zeci de minute. Conform catalogului fondului, benzile arhivate conțin înregistrări realizate din 1953, până în

[8] Material cules de Protopop S. Olariu, înv. Ion Caba şi prof. Iosif Popovici, trimis Academiei spre publicare de Prof. Iosif Popvici, în 1914.
[9] Conform rubricii din catalog care precizează anul intrării materialului în arhivă.
[10] În 1957, sunt angajați, cu o jumătate de normă, și cercetători români, așa cum precizează Alina Branda, în comunicarea The Folklore Archive of Cluj (Romania) in the Totalitarian Period „Culture Archives and the State: Between Nationalism, Socialism, and the Global Market", 3-5 mai, 2007, Mershon Center, Ohio State University, USA.

BDD-V2029 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:07:12 UTC)

2003. O parte dintre înregistrări au fost transcrise, la revenirea de pe teren sau mai târziu, de către cercetătorii care le-au înregistrat sau de către alți specialiști. Atât manuscrisele arhivate, cât și fișele din cataloagele tematice și pe localități precizează numele cercetătorului care a transcris materialul audio și anul transcrierii[11]. În cazul documentelor audio, arhivarea presupune o etapă în plus: transcrierea documentului, respectiv transformarea lui în manuscris. Aceasta este o altă formă de restructurare a datelor de teren, este o lectură prin cheia discursului științific la care se raportează cercetătorul care face transcrierea. Și în acest caz, mule dintre benzile de magnetofon nu sunt transcrise. Criteriile de selectare a documentelor audio pe care cercetătorii le-au transcris, sunt dictate de contextul științific din diferite perioade sau depind de alegeri subiective ale persoanelor implicate în cercetarea de teren ori în cercetări ulterioare.

Contextul științific și ideologic din România, în a doua jumătatea a secolului XX, este diferit de cel din perioada interbelică și este relevant pentru cercetările de teren și pentru practica arhivării acestora. Otilia Hedeșan identifică trei etape de cercetare, în perioada comunistă:

1) În anii ’50, preluarea puterii de către comunism a afectat folclorul și studiile etnografice. Acestea din urmă au fost percepute ca fiind naționale, în contextul internaționalismului impus de sovietici. Etnografia a fost asociată domeniului artistic, iar în institutele de folclor, au fost angajați, inițial, doar etnomuzicologi al căror domeniu de interes trebuia să fie etnomuzicologia. Cercetarea de teren interdisciplinară, așa cum a fost instituită în perioada interbelică, nu a mai fost posibilă. Cercetarea vieții sociale a fost obstrucționată, în favoarea cercetării speciilor folclorice clasice[12].
2) Între 1959 și 1974, a fost o perioadă relativ calmă în România. În liniile sale esențiale, dezvoltarea activității de cercetare a fost ghidată de Mihai Pop, care a atras și a format studenți, rezultând, în final, echipe mari și complexe (formate din psihologi, sociologi, lingviști etc.) asemănătoare cu echipele lui Dimitrie

[11] De exemplu, o parte din documentul audio de pe banda Mg. 1412, realizată în 1966, a fost transcrisă de către alt cercetător, în 1969.
[12] Otilia Hedeșan, Doing Fieldwork in Communist Romania, în Vintilă Mihăilescu, Ilia Iliev, Slobodan Naumović (editori), Studying Peaples in the Peaples’s Democracies II. Socialist Era Anthropology in the South-East Europe, Halle Studies in the Anthropology of Eurasia, General Editors: Chris Hann, Richard Rottenburg, Burkhard Schnepel, Volume 17, Lit Verlag, Berlin, 2008, pp. 24-25.

BDD-V2029 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:07:12 UTC)

Gusti, din perioada interbelică. Însă, aceste echipe au avut o componentă suplimentară: după 1968, au fost incluși și antropologi și etnologi din Vest[13].

3) Între 1974 și 1989 a fost cea mai dificilă perioadă a comunismului. Multe departamente nu au mai fost finanțate (pentru cercetări de teren, cărți, periodice etc.). Pe de altă parte, comunismul național al lui Ceaușescu a dat importanță studiilor folclorice, favorizând cercetarea de teren pentru Atlasul Etnografic. Cercetarea de teren nu avea în vedere anumite teme (ocupații, costume, reprezentări mitice etc.), ci liste lungi cu itemi tehnci pentru care trebuia verificată prezența/ absența[14].

Urmărind, în diacronie, cataloagele Fondului auxiliar literar, constatăm că în notele de teren indexate, transpare contextul științific și ideologic, așa cum este ilustrat de cercetătoarea Otilia Hedeșan. Până în 1959, sunt arhivate doar documente definite, în rubrica Genul, cu termeni care se referă la texte folclorice, lirice sau epice (cântec, strigătură, poveste, legendă etc.), nu și la descrieri de ritual (obiceiuri, credințe, informații, rituri etc.). Așadar, componenta artistică a datelor de teren este valorificată în această perioadă. Începând cu 1960, se produce o mutație în plan metodologic care este vizibilă la nivelul metalimbajului și al conținutului notelor de teren arhivate. Documentele în limba maghiară realizate de Nagy Olga sunt încadrate categoriilor: obiceiuri, date etnografice, informații etc. Manuscrisele în limba română conțin, în primii ani de arhivare a lor (1960 – 1962), doar texte folclorice, iar începând cu 1963, și fișele în limba română sunt încadrate categoriilor date etnografice, informații, rituri, obiceiuri etc. Numărul acestora este mai mic, până în 1971-1972, când raportul dintre textele folclorice (cântec, strigătură, legendă, poveste etc.) și descrierile de ritual se schimbă și când este evidentă producerea unei mutații metodologice, în istoria cercetării și a arhivării. Majoritatea notelor de teren conțin descrieri ale unor comportamente, în context ritual. Începând cu 1974, tot mai multe documente sunt definite prin termeni ca relatări, relatări despre obicei, termeni care, spre deosebire de obicei/ informații, implică un grad de subiectivitate asumată de cercetător. Manuscrisele care conțin texte poetice sunt considerabil mai puține. Consider că această mutație terminologică anticipează și o mutație metodologică. Interlocutorul devine agent activ în construirea notelor de teren

[13] Ibidem, pp. 27-29.
[14] Ibidem, p. 35.

BDD-V2029 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:07:12 UTC)

oferindu-i-se cuvântul și implicit o autoritate mai mare, în discursul conținut de notele de teren.

Însă, aceste note de teren sunt arhivate după ’90, deci într-o perioadă în care discursul științific promovează acest tip de cercetări de teren, acest tip de materiale și de date etnografice. Decalajul între anul cercetării și anul arhivării evidențiază încă un aspect extrem de important: disciplina înregistrează mutații metodologice, cercetătorii sunt receptivi la noile metode și la noile arii de interes științific, însă acest lucru nu poate fi făcut vizibil prin arhivarea materialelor. Schimbarea de paradigmă se realizează doar în etapa de cercetare. Arhivarea, transformarea manuscrisului în document etnnografic oficial, cu o cotă de referință în arhiva de folclor, se realizează mai târziu, când discursul științific și politic permite acest lucru. O altă observație, la nivel metodologic, care rezultă din lectura catalogului Fondului auxiliar literar este: din 1951, până în 1969, cercetătorii au în vedere câte o singură specie folclorică; între anii 1970 și 1973, fișele arhivate indică o deschidere a cercetătorilor spre ceea ce terenul oferă, se diversifică tematica abordată în cadrul aceleiași cercetări[15]. Așadar, cercetătorul devine mai receptiv la ceea ce terenul oferă, câștigă libertate și autoritate, în cercetarea de teren, cercetările au un caracter mai puțin restrictiv.

O analiză cantitativă și de conținut a terminologiei utilizate în cataloagele de arhivare conduce la următoarea ipoteză: cercetările de teren realizate pentru Arhiva de Folclor a Academiei Române, în a doua jumătatea a secolului XX, s-au realizat în două etape metodologice. Menționez că modelul de etapizare și terminologia sunt oferite de studiul Eleonorei Sava[16], referitor la Arhiva Cercului de Folclor Cluj.

1) etapa folcloristică (1951 – 1965): în aria de interes a cercetătorilor, intră textele folclorice (cântec, bocet, poveste, legendă etc.) și mai puțin contextele (ritual-ceremoniale sau comunicaționale) de performare a acestora. În Fondul auxiliar literar, dintre cele 6482 de documenente realizate în această perioadă, aproximativ 336, adică doar 5,18 % dintre ele conțin descrieri de obiceiuri. În rest, latura artistică este cea considerată importantă de către cercetători.

[15] Cercetătorii Ion Cuceu, Maria Cuceu, Ion Taloș, Hami Markel etc. cercetează aspecte din arii tematice foarte diverse.
[16] Eleonora Sava, Arhiva Cercului de Folclor Cluj în contextul cercetărilor etnologice din România comunistă, în Ion Cuceu, Maria Cuceu (editori), Metode şi instrumente de cercetare etnologică. În memoria etnologilor Ion Muşlea şi Ovidiu Bârlea, Cluj-Napoca, Editura Fundației pentru Studii Europene, Cluj-Napoca, 2011.

BDD-V2029 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:07:12 UTC)

2) etapa de tranziție, de la folcloristică la etnologia modernă (1966 – 1995), cu trei perioade distincte (pe care le vom prezenta mai jos): 1966 – 1977; 1978 – 1989; 1989 – 1995.

- 1966 – 1977: este o perioadă în care cercetătorii sunt tot mai interesați de descrierile de obiceiuri și de situațiile rituale. Dintre cele aproximativ 7796 de fișe de teren realizate în această perioadă și indexate în Fondul auxiliar literar, în jur de 1665, adică 21,35 % sunt încadrate uneia dintre categoriile obicei, rit, credință etc (față de 5.18%, în etapa folcloristică).

Notele de teren arhivate între 1974 și 1978 evidențiază revenirea parțială, la principiile metodologice din anii ’50 (caracterizați prin cercetarea, cu preponderență, a textelor lirice și epice). Însă, revenirea este numai formală: în această perioadă sunt arhivate doar notele de teren care conțin texte lirice și epice; fișele care conțin descrieri de obiceiuri sunt arhivate mai târziu[17], unele dintre ele chiar după ’90.

- 1978 – 1989: fișele de teren realizate în această perioadă de cercetare și indexate în Fondul auxiliar literar pot fi clasificate astfel:
  a) note de teren provenite din Fondul Universității Baia Mare și
  b) note de teren realizate de specialiștii clujeni[18]. Documentele realizate de specialiști sunt exclusiv în limba maghiară, iar numărul lor este exponențial mai mic, în raport cu cele din Fondul Universității Baia Mare.

Așadar, avem de-a face cu un context politic total nefavorabil campaniilor de cercetare, iar locul unde se pot organiza cercetări de teren nu este centrul universitar Cluj, ci un oraș limitrof ca Baia Mare.

- 1989 – 1995: în catalogul Fondului auxiliar literar al arhivei, există și pentru această perioadă de cercetare, note de teren provenite din Fondul Universității Baia Mare și note de teren realizate de cercetătorii clujeni[19]. Fișele realizate de

[17] În catalogul Fondului auxiliar literar, numerele care reprezintă cotele acestor fișe sunt mai mari decât cele care reprezintă cotele fișelor redactate în anii următori.
[18] 1978: AFC FA 014292 – AFC FA 014295, AFC FA 014360 – AFC FA 014370; 1979: AFC FA 014404 – AFC FA 014465; 1980: AFC FA 014465 – AFC FA 014507; 1981: AFC FA 014846 – AFC FA 014857; 1982: AFC FA 014850 – AFC FA 014856; 1985: AFC FA 014764 – AFC FA 014776, AFC FA 014772.
[19] Este vorba de doi specialiști, angajați ai Institutului de folclor și de trei studenți ai Facultății de Litere.

BDD-V2029 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:07:12 UTC)

specialiștii clujeni[20], după 1989, sunt mult mai puține, în raport cu cele provenite din Fondul Universității Baia Mare.

Așadar, din punct de vedere metodologic, cercetările au fost în continuă schimbare: specialiștii au manifestat un interes tot mai mare față de aspecte din domeniul socio-cultural și față de relația dintre ritual și poetică. Mutațiile la nivel tematic, terminologic și discursiv indică trecerea de la folclor la etnologie, în practica cercetării și a arhivării din spațiul românesc. Schimbările care ilustează trecerea de la folclor la etnologie, dar și deschiderile spre antropologie (prin relevarea contextului comunicațional în care este construit sensul) sunt date de:

1) Conținutul notelor de teren – fișele conțin, tot mai frecvent, descrieri de ritual, iar textele poetice sunt contextualizate, prin notații care redau explicațiile interlocutorului sau ale cercetătorului;
2) Terminologia utilizată în cataloagele de indexare a documentelor – structurile care denumesc genuri și specii literare sunt înlocuite de termeni din câmpul semantic al discursului: informații/ chestionar/convorbire/ relatare/ conversație/ povestit etc.
3) Modul de selecție în transcrierea documentelor audio – până în 1965, cercetătorii au selectat și au transcris de pe benzile de magnetofon, aproape exclusiv texte poetice; din 1966, criteriul principal de selecție, pentru etapa de transcriere, rămâne caracterul poetic al textului, însă fișele conțin și alte tipuri de texte, care redau, în rezumat, înregistrarea de pe bandă sau o formă concentrată și foarte coerentă a discursului interlocutorului. Din 1978, benzile care conțin discurs/relatări și nu texte literare folclorice, nu mai sunt transcrise.

Concluzie

Cercetările au avut o continuitate și o deschidere permanentă spre principiile moderne de cercetare. Restricțiile impuse de contextul ideologic comunist, odată cu Tezele din iulie, sunt vizibile doar la nivel formal: după 1974, sunt arhivate doar fișele care conțin texte folclorice, însă cercetarea de teren continuă linia de modernizare

[20] AFC FA 018559 – AFC FA 018562; AFC FA 018563 – AFC FA 018565; AFC FA 018566 – AFC FA 019658; AFC FA 014880 – AFC FA 014909; AFC FA 018466 – AFC FA 018515; AFC FA 014869 – AFC FA 014879; AFC FA 018516 – AFC FA 018558.

BDD-V2029 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:07:12 UTC)

începută în perioada de relativă liberalizare a anilor ’60. Fișele de teren realizate după principii metodologice moderne sunt arhivate mai târziu, după ‘90[21].

Cataloagele oferă informații extrem de valoroase despre metalimbajul de specialitate al timpului, despre criteriile de valorificare a notelor de teren și despre parcursul metodologic al disciplinei. Lecturi ale cataloagelor ca documente etnografice pot pune în lumină mutații metodologice și retorici discursive impuse de contextul epistemologic din diferite perioade. Aceste documente etnografice reprezintă primele discursuri științifice despre notele de teren și au o influeanță covârșitoare asupra următoarelor texte care abordează aceste date de teren, întrucât în această etapă, de arhivare, manuscrisul devine document de arhivă.

BIBLIOGRAFIE:

ASSMANN, Aleida, Texts, Traces, Trash: The Changing Media of Cultural Memory, în „Representations”, Nr. 56, Număr special: The New Erudition, 1996, pp. 123-134, publicat de: University of California Press Stable URL: http://www.jstor.org/stable/2928711, accesat: 09/05/2011 04:17.

ASSMANN, Aleida, Canon and Archive în Cultural Memory Studies. An International and Interdisciplinary Handbook, Edited by Astrid Erll, Ansgar Nünning în colaborarare cu Sara B. Young Walter, Walter de Gruyter, Berlin – New York, 2008.

ASSMANN, Jan, Communicative and Cultural Memory, în Cultural Memory Studies.An International and Interdisciplinary Handbook, Edited by Astrid Erll, Ansgar Nünning in collaboration with Sara B. Young Walter, Walter de Gruyter, Berlin - New York, 2008.

BRANDA, Alina, The Folklore Archive of Cluj (Romania) in the Totalitarian Period „Culture Archives and the State: Between Nationalism, Socialism, and the Global Market”, Mershon Center, Ohio State University, USA, 3-5 mai, 2007.

[21] De exemplu, fișele realizate în 1967 cu cotele din intervalul AFC FA 013998 – ACF FA 014080, singurele din acest an care conțin descrieri de ritual, sunt arhivate după 1990. Au fost arhivate după 1990 și următoarele documente: fișelor realizate în 1974, cu cote din intervalul AFC FA 014976 – AFC FA 014994; fișele realizate în 1975, cu cote în intervalul AFC FA 015065 – AFC FA 015070, AFC FA 015593 – AFC FA 015602, fișele din 1976, cu cote în intervalul AFC FA 015223, AFC FA 015224, AFC FA 015698, AFC FA 015699, fișele din 1978, cu cote în intervalul AFC FA 015053 – AFC FA 015064, AFC FA 015280 – AFC FA 015289, fișele din 1979, cu cote în intervalul AFC FA 015948 – AFC FA 015960, fișele din 1980, cu cote în intervalul AFC FA 015115 – AFC FA 015163, AFC FA 015552 – AFC FA 015569, AFC FA 015577 – AFC FA 015589, fișele realizate în 1984, cu cote în intervalul AFC FA 016209 – AFC FA 016229 etc.

BDD-V2029 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:07:12 UTC)

DEN BOER, Pim, Loci memoriae – Lieux de mémoire, în Cultural Memory Studies.An International and Interdisciplinary Handbook, Edited by Astrid Erll, Ansgar Nünning in collaboration with Sara B. Young Walter, Walter de Gruyter, Berlin - New York, 2008.

ERLL, Astrid, Cultural Memory Studies: An Introduction, în Cultural Memory Studies.An International and Interdisciplinary Handbook, Edited by Astrid Erll, Ansgar Nünning in collaboration with Sara B. Young Walter, Walter de Gruyter, Berlin - New York, 2008.

FLOREA, Virgiliu, Arhiva de Folclor a Academiei Române. Memoriile întemeierii, în Ion Cuceu, Maria Cuceu (editori), Metode şi instrumente de cercetare etnologică. În memoria etnologilor Ion Muşlea şi Ovidiu Bârlea, Cluj-Napoca, Editura Fundației pentru Studii Europene, Cluj-Napoca, 2011.

HEDEȘAN, Otilia, Doing Fieldwork in Communist Romania, în Vintilă Mihăilescu, Ilia Iliev, Slobodan Naumović (editori), Studying Peaples in the Peaples's Democracies II. Socialist Era Anthropology in the South-East Europe, Halle Studies in the Anthropology of Eurasia, General Editors: Chris Hann, Richard Rottenburg, Burkhard Schnepel, Volume 17, Lit Verlag, Berlin, 2008.

JUNGEN, Christine, De source sûre. Expérimentations croisées sur l'archive, „Ateliers du LESC" 33 | 2009, postat on-line în 18 martie 2009, consultat în 27 februarie 2013, URL : http://ateliers.revues.org/8195 ; DOI : 10.4000/ateliers.8195.

JUNGEN, Christine, RAYMOND, Candice, Introduction, în JUNGEN Christine, RAYMOND Candice (dir.), Pratiques d'archives. Fabriques, modelages, manipulations, în „Ateliers d'anthropologie" 36 | 2012, postat on-line în 14 martie 2012, consultat în 27 februarie 2013, URL : http://ateliers.revues.org/9080 ; DOI : 10.4000/ateliers.9080.

NORA, Pierre, Entre mémoire et histoire. La problematique des lieux, în Les Lieux de mémoire, I, Quatra, Gallimard, 1997.

RICOEUR, Paul, Memoria, istoria, uitarea, Traducere de Ilie Gyurcsik și Margareta Gyurcsik, Amarcord, Timișoara, 2001.

SAVA, Eleonora, Arhiva Cercului de Folclor Cluj în contextul cercetărilor etnologice din România comunistă, în Ion Cuceu, Maria Cuceu (editori), Metode şi instrumente de cercetare etnologică. În memoria etnologilor Ion Muşlea şi Ovidiu Bârlea, Cluj-Napoca, Editura Fundației pentru Studii Europene, Cluj-Napoca, 2011.

BDD-V2029 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:07:12 UTC)